

Рецензію
отримано 23.06.2026
Татьяна Павлова
голова редакційної ради ДФ 26.133.135
В. П. Іващенко
Д. Гінал. Н. М. Проф. О. М. Іващенко

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.135
у Київському столичному
університеті імені Бориса Грінченка
доктору філологічних наук, професору
кафедри медіапродюсування та
видавничої справи,
заступнику декана Факультету
журналістики з наукової роботи та
міжнародної діяльності
Вікторії ІВАЩЕНКО

Рецензія

рецензента Зражевської Ніни Іванівни, доктора наук із соціальних комунікацій, професора кафедри міжнародної журналістики Факультету журналістики Київського столичного університету імені Бориса Грінченка про дисертацію Ірини Андріївни Широкової «Система регулювання видавничої галузі України: сучасні тенденції», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 061 Журналістика.

1. Актуальність дисертаційного дослідження

Тема дисертації є вкрай своєчасною, оскільки видавнича галузь України сьогодні перебуває у стані одночасної структурної трансформації та зовнішнього тиску - цифрового, економічного і воєнного. І. Широкова переконливо показує, що сучасна система регулювання видавничої справи в Україні сформована як багаторівнева конструкція (законодавство, державні інституції, програми підтримки), але на практиці працює фрагментарно. Це підтверджується аналізом розділів дисертації, де окремо розглянуто законодавчу базу, діяльність Держкомтелерадіо, Українського інституту книги, МОН та інших установ. Фактично йдеться про галузь, яка одночасно: має державні програми підтримки («Українська книга», «Книга»), але не має цілісної довгострокової стратегії розвитку і працює в умовах нестабільного фінансування та нерівномірного доступу до ресурсів. Додаткову актуальність дослідженню надає воєнний контекст, який різко

змінив функції книги - від культурного продукту до елемента інформаційної безпеки та гуманітарної стійкості.

2. Наукова новизна результатів дисертації

Наукова новизна роботи не є декларативною - вона впливає з реальної спроби зібрати розрізнену систему регулювання видавничої галузі в цілісну модель аналізу. Найбільш змістовні новації полягають у тому, що авторка: розглядає видавничу галузь як соціокомунікативну систему, де перетинаються держава, ринок і громадянське суспільство; показує реальну конфігурацію взаємодії ключових інституцій (Кабінет Міністрів, Держкомтелерадіо, Український інститут книги, парламентські механізми); вводить у фокус аналізу практичну розірваність між нормативною моделлю і реальним функціонуванням політики підтримки книговидання; обґрунтовує перехід від «контрольної» моделі регулювання до змішаної - з елементами співрегулювання. Важливо, що ці положення підтверджені не лише теоретично, а й емпірично - через авторське опитування видавців (N=56), яке виявило системні проблеми: бюрократичну складність участі в програмах підтримки, непрозорість відбору та нерівний доступ до ресурсів.

3. Теоретичне і практичне значення результатів

Теоретично робота розширює розуміння видавничої галузі не як «ринку книжки», а як складної системи соціальних комунікацій, де економіка, культура і державна політика взаємопов'язані. Практичний вимір виглядає особливо переконливо, оскільки результати можуть бути застосовані: у роботі Українського інституту книги при формуванні програм підтримки; у діяльності Держкомтелерадіо та профільних міністерств; у реформуванні механізмів грантового та бюджетного фінансування; у роботі видавничих асоціацій та професійних об'єднань. Фактично дисертація має прикладний потенціал для корекції державної політики у сфері книговидання.

4. Наукова обґрунтованість результатів

Робота базується на широкій теоретичній та емпіричній базі: використано праці українських дослідників (зокрема М. Сенченка, М. Тимошика, О. Афоніна, Н. Зелінської та ін.), а також західних авторів у сфері культурної економіки (Д. Тросбі, Р. Кавес та ін.). Важливо, що авторка не обмежується описом нормативної бази, а показує її «розрив» із практикою - це підкріплюється: аналізом державних програм («Українська книга», «ЄКнига»), звітами Книжкової палати України, даними Українського інституту книги, матеріалами Рахункової палати. Такий підхід робить висновки не умоглядними, а доказово обґрунтованими.

5. Рівень виконання завдань і методологія

Поставлені завдання виконані послідовно і логічно. Особливо варто відзначити: поєднання системного, інституційного та порівняльного аналізу; використання контент-аналізу нормативних документів; застосування емпіричного опитування видавців; інтеграцію європейського контексту регулювання. Методологічно робота витримана, а логіка дослідження - від аналізу законодавства до емпіричних висновків - є коректною і науково вивіреною.

6. Апробація результатів

Результати дисертації пройшли достатню апробацію на міжнародних конференціях (Португалія, США, Київ), що свідчить про включеність автора в міжнародний науковий дискурс. Okремо варто відзначити, що тематика доповідей охоплює різні аспекти дослідження - від громадських організацій до цифрових викликів і піратства у видавничій сфері.

Публікаційна активність (9 праць, зокрема публікації у Web of Science) є достатньою і відповідає вимогам.

7. Структура та зміст роботи

Структура дисертації логічна і добре побудована:

Перший розділ – «ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ» – характеризується як ґрунтовно опрацьована, логічно вибудувана та теоретично насичена частина дослідження, що загалом відповідає вимогам дисертаційного рівня. Разом із тим, слід зауважити, що винесення вступу в окрему структурну позицію перед змістом відрізняється від усталеної академічної практики та виглядає нетиповим у контексті стандартного оформлення дисертацій.

Другий розділ – «МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ВИДАВНИЧОЇ ГАЛУЗІ» вирізняється високою документальною насиченістю та комплексністю аналізу державного регулювання видавничої сфери. У цілому розділ справляє враження змістовно сильної, структуровано вибудованої та емпірично обґрунтованої частини дослідження, що відповідає високому науковому рівню дисертаційної роботи.

Третій розділ САМОРЕГУЛЮВАННЯ ВИДАВНИЧОЇ ГАЛУЗІ загалом добре вибудований концептуально: чітко простежується логіка від принципів громадського управління до форм його реалізації та моделей взаємодії держави й професійної спільноти. Видно сильну теоретичну базу й намагання інтегрувати нормативні джерела з науковими підходами. Авторка виходить за межі суто державоцентричного підходу і показує роль професійних асоціацій та змішаної моделі управління.

8. Академічна доброчесність

У тексті простежується коректне використання джерел, широкий цитатний апарат і належна робота з нормативними та аналітичними матеріалами.

Ознак академічного плагіату або некоректного запозичення не виявлено.

9. Дискусійні положення та зауваження

До дискусійних моментів можна віднести:

- Емпірична складова дослідження загалом виглядає логічно інтегрованою у загальну структуру роботи, однак потребує більш чіткого методологічного обґрунтування вибірки. Зокрема, у тексті зазначено використання «змішаного підходу» та вибірки у 56 респондентів, однак відсутня деталізація ключових параметрів дослідження: не визначено, чи вибірка є випадковою, цільовою або за принципом снігової кулі; не обґрунтовано критерії її формування.
- Крім того, не повністю операціоналізовано сам дизайн дослідження: не розмежовано, які саме дані отримані кількісними методами, а які - якісними, та яким чином здійснювалася їхня інтеграція в межах змішаного підходу. Це створює ризик декларативного використання категорії «mixed methods» без повного дотримання її процедурної логіки.
- У 3 розділі заявлено типологію моделей управління; але фактично: адміністративна модель описується через СРСР + Китай, ринкова - через UK/US приклади, протекціоністська - через Францію/Німеччину/Італію, мережева - через країни з культурними радами. Але це не чиста типологія моделей, а більшою мірою набір країн як ілюстрацій. За якими критеріями ви відносите країну до моделі?

Ці зауваження мають радше характер напрямів для подальших досліджень і не впливають на загальний високий рівень дисертації.

10. Загальний рівень компетентностей здобувача

Робота демонструє сформовану дослідницьку компетентність авторки. Вона впевнено працює з великим масивом нормативно-правових актів,

